

jezik, koji je 1990. izdao Historijski arhiv iz Dubrovnika. Tomislav Raukar razmatra temeljne odrednice znanstvenog djela Grge Novaka. Ukazuje na dvije radne konstante: 1) dugu i dosljednu istraživaču usmjerenost prema povijesti Dalmacije; 2) istraživačku usmjerenost k novim područjima, napose prema problemima društvenog i gospodarskog razvoja Dalmacije. Za knjigu Grge Novaka Split u svjetskom prometu (Split, 1923.) Raukar je ustvrdio da je najava rađanja nove discipline – istraživanja ekonomske povijesti Dalmacije. Borislav Grgin daje pregled mišljenja novije hrvatske historiografije – I. Adamčeka, N. Klaić, S. Antoljaka, I. Kampuša, o uzrocima, vodstvu i programu velike seljačke bune u Hrvatskoj 1572.–1573. godine. Lovorka Čoralić i Damir Karbić govore o tematskoj okosnici i strukturi časopisa *Croatia Christiana Periodica*, koji od 1977. izdaje Institut za crkvenu povijest Katoličkoga bogoslovskeg fakulteta s ciljem unapređivanja znanstvenog istraživanja crkvene povijesti i njezine popularizacije. Naglasili su da je časopis značajan doprinos razvoju suvremene hrvatske historiografije, te da ga posebice vrijednim čine bibliografski prilozi o različitim temama iz crkvene povijesti koji se objavljuju u svakom broju. Lovorka Čoralić je u radu »Literatura o agrarno-proizvodnim odnosima u Dalmaciji u srednjem vijeku« uputila na razvojne smjerove hrvatske historiografije u istraživanju agrarno-proizvodnih odnosa i svakodnevnih agrarne prakse na dalmatinskom obalnom i otočnom području u povijesnom razdoblju ranog i razvijenog srednjovjekovlja.

U rubrici »Znanstveni skupovi« objavljena su tri priloga. L. Čoralić i D. Karbić izvještavaju o znanstvenom skupu održanom u Zagrebu i Novom Vinodolskom u listopadu 1990. u povodu stote obljetnice smrti hrvatskog pjesnika i državnika Ivana Mažuranića.

L. Čoralić i Marija Karbić izvještavaju o međunarodnom znanstvenom skupu »Isusovci na vjerskom, znanstvenom i kulturnom području u Hrvata«, održanom u studenome 1990. u Zagrebu, a Ivo Goldstein o I. jugoslavenskoj konferenciji bizantologa (Zadar, listopad 1990.)

U rubrikama »Ocjene i prikazi« i »Bilješke« uvršten je niz zanimljivih priloga o knjigama i časopisima objavljenim u razdoblju od 1987. do 1991.

U posljednjem prilogu – In memoriam dr. Ljerki Kuntić, docentu Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Petar Strčić navodi vrijedne rezultate njezinih istraživanja novovjekovne povijesti, napose vanjskopolitičkog aspekta hrvatske politike u drugoj polovici XIX. stoljeća.

Zoran Grijak

HISTORIJSKI ZBORNIK, XLV (1), Zagreb, 1992., 374 str.

Novi broj Historijskog zbornika odlikuje se zanimljivošću znanstvenih priloga. U prvoj rubrici objavljeno je osamnaest studija (12 izvornih znanstvenih članaka, 4 pregledna članka, te jedno pozvano predavanje i izlaganje sa znanstvenog skupa).

Petar Strčić upućuje na donedavno nepoznatu rukopisnu ostavštinu Božidara Magovca, koju je obitelj Magovac 1991. poklonila Arhivu IIAZU. Naglašava da ona premašuje okvire biografskog priloga, jer sadržava podatke bitne za razumijevanje važnih povijesnih događaja, zbivanja i ličnosti. Posebno vrijednim smatra dio građe koju je Magovac prikupljao za pisanje djela o braći Antunu i Stjepanu Radiću. Franko Mirošević razmatra uzroke zbog kojih Kraljevina SHS nije posvećivala gotovo nikakvu pozornost hrvatskom brodarstvu, unatoč tome što je ono moglo postati jedna od njezinih najvažnijih go-

spodarskih komponenti. Zaključuje da je u vrhovima Kraljevine SHS prevladavalo razmišljanje s pozicija proširene kontinentalne i agrarne Srbije. Mira Kolar-Dimitrijević ukazuje na postupni prekid gospodarskih veza između sjeverne Hrvatske i Austrije u razdoblju od 1918. do 1925. Naglašava da su krucijalnu ulogu u tom procesu imale radikalske vlade, koje su sredstvima političke prisile sustavno oduzimale i umanjivale privrednu i administrativnu samostalnost Hrvatske u cilju pretvaranja Beograda u središte gospodarske i financijske moći Kraljevine SHS. Bosiljka Janjatović je na temelju razmatranja izvora koji svjedoče o progonu hrvatske političke oporbe u razdoblju od 1918. do 1921. utvrdila da je tada stvoren represivni model koji je vladajući režim sustavno primjenjivao do samoga kraja Kraljevine Jugoslavije. Neven Budak razmatra značenje do sada nepoznatog toponima »Croatienhof« u gradiću Nideggenu, jugoistočno od Aachena. Zaključuje da se zbog pomanjkanja izvora ne može dati precizan odgovor na pitanje o mogućem porijeklu tog imena, ali da ga se na temelju analogije može povezati s putem kojim su hodočasnici iz Ugarske, Hrvatske i Slovenije išli od Kölna do Aachena, jer se u blizini Nideggena nalazi i zaselak Ungarshausen. Danica Božić-Bužančić razmatra prihvaćanje europskoga fiziokratskog pokreta u južnoj Hrvatskoj u drugoj polovici XVIII. stoljeća. Na temelju njegovih najznačajnijih postignuća zaključuje da je Dalmacija, kao i cijela Hrvatska, unatoč teškim povijesnim prilikama, sudjelovala u glavnim tijekovima novih europskih zamisli. Tu tvrdnju potkrepljuje činjenicom da je splitska gospodarska Akademija osnovana samo deset godina nakon Kraljevskog društva za poljodjelstvo u Parizu (1757.). Lovorka Čoralić u radu »Agrarno-proizvodni odnosi u Dalmaciji XVI.–XVIII. stoljeća. Izvori i historiografija« ocjenjuje prinose proučavanju agrarne povijesti Dalmacije u djelima hrvatskih historičara – G. Novaka, Š. Ljubića, S. Antoljaka, T. Raukara, I. Petriciolia, F. Švelca i dr. Govori i o prinosima inozemnih, poglavito talijanskih historičara. Borislav Grgin u radu »Odjeci križarskih ratova u Hrvatskoj« razmatra utjecaj križarskih ratova na srednjovjekovno hrvatsko društvo. Tomislav Raukar u radu »Vinodolski zakon i hrvatsko srednjovjekovno društvo« sažima rezultate historiografije o Vinodolskom zakonu, a zatim vinodolsko društvo uključuje u društvene značajke hrvatskog srednjovjekovlja. Neven Budak razmatra povijesni razvoj grada Križevca od njegova prvog spominjanja u izvorima potkraj XII. i početkom XIII. stoljeća do polovice XVI. stoljeća. Upućuje na to da povijesni izvori o razvoju grada Križevca otkrivaju mnoge specifičnosti koje ga čine jedinstvenim ne samo u nas nego i u Europi. Zdenka Janeković Røemer posvetila je pozornost gotovo zanemarenoj temi u hrvatskoj historiografiji – utjecaju rodbinskih veza na formiranje društvenih odnosa u dalmatinskim gradovima u XIII. i XIV. stoljeću. Lujo Margetić razmatra prijedloge za interpretaciju naziva Zagreb u djelima hrvatskih historičara – M. Brandta, M. Peraka, N. Klaić, i kritički ukazuje na njihova sporna mjesta. Josip Lučić u radu »Primjeri ekoloških mjera u starom Dubrovniku« razmatra odredbe o ekološkim i zdravstvenim mjerama u dubrovačkim statutima iz XIII. i XIV. stoljeća. Zaključuje da dubrovačke sanitarne i ekološke mjere nisu zaostajale za sličnim komunalnim odredbama u ostalim mediteranskim, pa i u srednjoeuropskim gradovima, već su ih u znatnoj mjeri nadmašile. Ivan Kampuš je u radu »Stjepan Antoljak, Hrvati u prošlosti« dao opći osvrt na sadržaje izložene u knjizi S. Antoljaka, koju je, zajedno s Ivom Perićem, predstavio u Muzejsko-galerijskom centru u Zagrebu 21. prosinca 1992.

U rubrici »Iz povijesti historiografije« objavljena su četiri priloga. L. Čoralić je u radu »Jedan neobjavljeni dokument o suživotu na mletačko-turskoj granici u zadarskom području u XVII. stoljeću« pokušala dati obris mletačko-turskih odnosa na zadarskoj granici uoči Kandijskog rata (1645.–1669.). Aleksandar Stipčević daje pregled razvoja albanologije u Hrvatskoj od tridesetih godina XIX. stoljeća do danas. Činjenicu da su mnogi hrvatski historičari (F. Rački, Š. Ljubić, Č. Truhelka, M. Šufflay, E. Laszowski), jezikoslovci, arheolozi i etnolozi zainteresirali za Albaniju i Albance autor objašnjava intenzivnim vezama Hrvata i Albanaca tijekom dugih stoljeća. Ivan Očak u radu »Hrvatski izvori za hrvatsko-ruske veze krajem XIX. i početkom XX. stoljeća« upozorava da su do sada objavljeni samo izvori o kulturnim vezama dvaju naroda. Uzrok neobjavljanju brojnih izvornih materijala za druge veze, poglavito političke, autor pronalazi u politički

zavisnom položaju tadašnje Hrvatske. Boris Olujić u radu »Prilozi izučavanju lokalne vlasti u Bosni i Hercegovini za vrijeme Turaka« razmatra ajanluk, specifični oblik lokalne samouprave, stvoren u razdoblju razgradnje Osmanskog carstva u XVIII. i XIX. stoljeću.

Rubrika »Znanstvene institucije i skupovi« sadržava čest priloga. P. Strčić izvještava o 22. znanstvenom skupu »Pazinski memorijal«, održanom 1991. i o znanstvenom skupu o »Grobničkoj bici« (Zagreb–Grobnik, lipanj 1992.). Damir Agičić piše o znanstvenom skupu »Ognjeslav Utješinović Ostrožinski (1817.–1890.)« održanom u Topuskom u veljači 1991.; Daniela Juričić-Čargo o savjetovanju »Jedinstvena i/ili nejedinstvena Istra« (Koper, 1991.), a Tihana Mršić o znanstvenim priopćenjima I. Supeka, P. Strčića i Lj. Bobana o Božidar Magovcu, na skupu održanom u HAZU 1992. I. Očak izvještava o moskovskoj znanstvenoj konferenciji – Rusija i Slaveni (XVIII. stoljeće do 1918. godine), održanoj u lipnju 1991.

Rubrika »Ocjene i prikazi« ima četrnaest priloga o djelima hrvatskih i inozemnih historičara, objavljenim u razdoblju od 1988. do 1992. U rubrici »časopisi i zbornici« Ivan Jurković je prikazao Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije (sv. XVIII., Zagreb, 1990.). L. Čoralić piše priloziima sa znanstvenog skupa održanog u prosincu 1986. u Zadru, u povodu 1000. obljetnice samostana sv. Krševana i 30. obljetnice Filozofskog fakulteta u Zadru, objavljenima u Zadarskoj reviji 1990. godine. Suzana Leček prikazala je novi broj Austrijskog časopisa za historijske znanosti (Beč, 1991.), koji je u cjelosti posvećen sadašnjem stanju i perspektivama historijskih istraživanja u zemljama nekadašnjeg istočnog bloka. Mira Kolar-Dimitrijević piše o jedanaestom svesku izdanja Historijskog arhiva u Splitu (Split, 1990.), a P. Strčić prikazuje nekoliko djela među kojima valja upozoriti na zbornik radova o teologiji, antropologiji, književnosti i umjetnosti, koje je Papinski hrvatski zavod Svetog Jeronima u Rimu 1991. posvetio Ivanu Golubu u povodu 60. obljetnice njegova života.

U rubrici »Bilješke« objavljeni su kratki prilozi P. Strčića, M. Strčić, T. Mršić, V. Geigera i S. Hozjan. Na kraju, P. Strčić i N. Stančić pišu o dr. Mirjani Gross ističući njezin velik doprinos razvoju hrvatske historiografije tijekom zadnjih četiriju desetljeća.

Zoran Grijak